

ספק שאם יקדים מעין שלש כבר נפטר מלברך בורא נפשות אבל מ"מ בדיעבד אם כבר בירך מתחילה על המזונות יכול לסמוך על הני צדדים ולברך שהכל וכן לענין ברכה אחרונה כנ"ל.

עוגות שמברכים עליהם מזונות ומעין שלש וגם משקין ושאר דברים הבאין מחמת הסעודה כגון בשר ודגים וכה"ג עדיף לברך מתחילה על המשקין ושאר הדברים שהכל משום דיש ספק דנפטרים בברכתו על העוגות וכן בברכה אחרונה עדיף להקדים בורא נפשות ואח"כ מעין שלש מפני שיש

סימן י"ב

בדין הטוב והמטיב על היין האם יש סמך למה שלא נהגו בברכה זו

ובטור סי' קע"ה כתב דרשב"ם פירש דוקא שיודע שהשני משובח מן הראשון והתוס' מפרשים אפי' סתמא שאינו יודע אם הוא משובח אם לאו יש לו לברך אלא א"כ יודע שהוא גרוע יותר ממנו. ובשו"ע שם סעי' ב' כתב מברכים הטוב והמטיב על כל שינוי יין מן הסתם אפי' אינו יודע שהשני משובח מהראשון כל שאינו יודע שהוא גרוע ממנו, ובמ"ב ס"ק ז' כתב אבל אם יודע שהוא גרוע אפי' מעט לא יברך עליו.

וא"כ כל מי שיש לו כמה יינות על השולחן אם אינו יודע איזה מהם משובח צריך לברך מן הסתם על היין השני ששניהם שמה הוא משובח מהראשון.

הביאו יין טוב ויין רע כאחד (ב) והנה הב"י כתב בשם המרדכי שאם הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד שיש לו לברך מיד בורא פרי הגפן על היין הטוב ופוטור את הרע ולא יברך על הרע תחלה בורא פרי הגפן כדי לברך אחריו הטוב והמטיב כדי להרבות בברכות כי לעולם יש לברך על העיקר ועל החביב תחלה כדאמרין בפרק כיצד מברכים עכ"ל.

והטור כתב הביאו להם יין מברכים הטוב והמטיב ולא דוקא הביאו להם עתה מחדש אלא הוא הדין אם היה לו מתחילה שני מיני יינות מברך על השני הטוב והמטיב עכ"ל והבין הב"י דהטור חולק על המרדכי דגם בששתיהם לפניו מברך על הרע תחילה כדי שיהיה לו ברכת הטוב והמטיב על המשובח וזה עדיף מדין קדימה, אבל בדרכי משה כתב ומיהו יש ליישב דהטור לא קאמר אלא כשלא היו ביחד כשבירך בורא פרי הגפן אבל היו ביחד מודה לדברי המרדכי.

ובשו"ע סעי' ג' פסק המחבר כדברי המרדכי דאם הביאו לו יין רע ויין טוב כאחד יברך מיד בורא פרי הגפן על הטוב ופוטור את הרע ולא יברך על הרע תחלה בורא פרי הגפן כדי לברך אחריו הטוב

מצוי אצל העולם בשבת על השולחן שיש כמה יינות ששניהם מהם ולפי המבואר בשו"ע ברוב פעמים צריך לברך ברכת הטוב והמטיב ולא ראינו שנוהגים לברך ברכה זו ובפשטות ברכה זו חובה כמו שנבאר בעזה"י ואמרנו לברך ולעייין בהפוסקים אם יש מקור למה שנהגו שלא לברך ברכת הטוב והמטיב או באמת צריך לברך הטוב והמטיב.

עיקר השיטות ופסק השו"ע (א) בגמ' ברכות דף נ"ט ע"ב אמר רב יוסף בר אבא אמר רבי יוחנן אע"פ שאמרו שינוי יין אין צריך לברך אבל אומר הטוב והמטיב ואמרו בגמ' שם דמברך רק באיכא בני חבורה דשתי בהדיה, ופרש"י שתי יין בסעודה והביאו לו יין אחר טוב מן הראשון אין צריך לברך בורא פרי הגפן. מבואר ברש"י דדין הטוב והמטיב הוא כשהיין השני טוב מן הראשון דאף דאין צריך לברך בורא פרי הגפן מ"מ מברך הטוב והמטיב וכן פירש רשב"ם בפסחים דף ק"א ע"א בד"ה אחד שינוי יין דכתב הביאו לו יין מחבית אחרת ויש טעם משונה או גרוע או משובח אין צריך לברך שנית על היין אבל הטוב והמטיב מיהת מברך אם משובח מן הראשון כדאמרין בהרואה ע"ש.

ובתוס' בברכות שם הביא דעת ר"ת דס"ל דאפי' אין האחרון חשוב רק שלא ישתנה לגריעותא יותר מדאי והביאו ראי' לזה מדאמרו בירושלמי רבי על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך הטוב והמטיב ומשמע דלא קפיד אם האחרון משובח אם לאו, וכן כתב התוס' בפסחים בסוף דבריהם ונראה דאפי' השני גרוע מברך דעל ריבוי יינות הוא מברך ובלבד שלא יהיה האחרון רע יותר מדאי שאין יכולים לשתותו אלא מדוחק. אבל דעת התוס' בתחילת דבריהם וכן דעת התוס' בפסחים שם דבמסופק אם האחרון טוב מברך הטוב והמטיב שמה משובח הוא ע"ש.

והמטיב כי לעולם יש לברך על העיקר ועל החביב תחילה.

ולפי"ז אצלנו שיש כבר היינוות לפניו על השולחן צריך לברך על המשובח ושוב אין לו לברך הטוב והמטיב.

אבל כשאנו יודע איזה משובח כמו שמצוי כהיום שאין אנו מבינים כל כך ביינות בזה כתב במ"ב ס"ק י"ד דאם מסופק לו איזה טוב ואיזה רע מותר לו לכתחילה לברך בורא פרי הגפן על האחת וברכת הטוב על השני אף שהובאו לפניו לכתחילה שניהם כאחת, וא"כ שוב יש לנו דין ברכת הטוב והמטיב וצריך ביאור למה לא מברכים.

שיטת הלחם חמודות דכל שהיין המשובח בבית צריך להביאו ולברך עליו תחילה ואין מברך הטוב והמטיב

ג) והנה הרמ"א בסעי' א' כתב ודוקא שלא היו לפניו יחד כשברך בורא פרי הגפן אבל אם היו ביחד אינו צריך לברך אלא בורא פרי הגפן כמו שיתבאר בסעי' ג' וכתב במ"ב ס"ק ד' דלאו דוקא שהביאו להם עתה בבית י"ן החדש אלא הוא הדין אם היה להם מתחלה שתי יינות בבית ודעתם לשתותם אלא שהיין השני לא היה מוכן לפניו על השולחן בשעת ברכת בורא פרי הגפן וכדלקמן בסעי' ג' ודעת הלחם חמודות דכשהם בביתו בשעת ברכת בורא פרי הגפן ודעתם לשתותם כמנח על השולחן דמי ואין צריך לברך ברכת הטוב וספק ברכות להקל עכ"ל.

ולפי דברי הל"ח גם כשאנו לפניו על השולחן כל שהיין המשובח בביתו ודעתו לשתותו צריך להקדים המשובח ולא יברך הטוב והמטיב, אבל במה שמצוי אצלנו שאנו יודע איזה משובח גם לדברי הל"ח יברך הטוב והמטיב דעל איזה שישתה תחלה יברך הגפן ועל השני הטוב שמא הוא משובח ממנו.

ואף דלשון המ"ב משמע דלדברי הל"ח דכל ששתי היינות בבית אין צריך לברך דספק ברכות להקל ע"כ דאין כונתו שלא יברך בכל אופן ששתיהם בבית דהרי כתב דכל שהם בביתו בשעת ברכה ודעתם לשתותם כמנח על השולחן דמי וכמנח על השולחן מה שאנו מברך הטוב והמטיב הוא משום דיש להקדים המשובח כמש"כ המחבר בסעי' ג'. וכן כתב במ"ב ס"ק ה' דאם עבר וברך על הגרוע תחלה צריך לברך הטוב על היין השני אף שהיו שניהם לפניו, וא"כ מה שכתב המ"ב בשם הל"ח דכשהם בביתו ודעתו לשתותם אין לברך הטוב דספק ברכות להקל היינו שחייב להקדים לברך

על המשובח אבל מ"מ אם בירך על הגרוע מברך על המשובח הטוב, ומה שכתב דספק ברכות להקל היינו דמספק לא יכנס לחשש ברכה שאינה צריכה, וכן כתב להדיא במ"ב ס"ק י"ד דאם מסופק לו איזה טוב ואיזה רע מותר לו לכתחילה לברך בפה"ג על האחת וברכת הטוב והמטיב על השני אף שהובאו לפניו לכתחילה שניהם כאחת עכ"ד, והיינו דאף דספק לחוש לדברי הל"ח דצריך להביא המשובח ולברך עליו תחילה מ"מ באנו יודע איזה משובח ע"כ יברך הטוב והמטיב כיון שאנו יודע איזה משובח.

וכן מבואר בדברי הלחם חמודות בברכות פ"ט אות מ"ז דאחר שהביא דברי הטושו"ע בסעי' א' דלאו דוקא הביאו לו מחדש אלא הוא הדין אם היה לו תחלה שני מיני יינות מברך על השני הטוב והמטיב וזה הרי דלא כמו שכתב המחבר בסעי' ג' דכה"ג יקדים לברך על המשובח ולא יברך הטוב והמטיב והביא הל"ח תירץ הרמ"א כמו שפירשו הלבוש דבסעי' א' איירי כשלא היו שניהם לפניו יחד על השולחן על כן ליכא דין להקדים המשובח ומש"ה מברך על הגרוע הגפן ועל השני המשובח הטוב והמטיב וכתב על זה הל"ח ולי נראה דכל שהיו לו היינות מוכנים לשתות עכשיו ואפי' אינם על השולחן לפניו דזיל בתר טעמא דלא לאפושי בברכות וכי קאמר הטוב והמטיב בסעי' א' אע"פ שהיו לו מתחלה שתי היינות שהיו לו לעצמו במרתפו ואי נמי על שולחנו שהוא שותה שם אלא שלא היה דעתו מתחלה לשתות משניהם אבל כשלא היו מוכנים לפניו ואפי' דעתו לשתות משניהם נמי מברך דהא הביאו לו עכ"ד.

מבואר בדבריו דעיקר הטעם שחולק על הלבוש משום דס"ל דאין להרבות בברכות ועל כן כל שהם בביתו יש לו להביא המשובח תחילה ולא יצטרך לברך הטוב והמטיב אבל בעיקר הדין גם הל"ח מסכים דכל ששתיהם לפניו והקדים לברך על הגרוע מברך הטוב והמטיב על המשובח וכן כשאנו יודע איזה משובח ג"כ צריך לברך כנ"ל וא"כ אינו מוכן משום מה לא נהגו העולם לברך הטוב והמטיב. שוב בא לידינו ספר בית יהודה וראינו שכתב כדבירנו דבשניהם על השולחן אם שניהם שוים או שעבר ובירך על הגרוע תחילה מברך על השני הטוב והמטיב לכ"ע, ורק כשיש משובח בזה יקדים המשובח משום דין קדימה וכתב שם דבזה פליגי הלבוש והל"ח אם גם כשהוא בביתו ודעתו לשתות ממנו האם חייב

להקדים המשוכח משום דין קדימה ובזה מיישב הסתירה בין ס"א לסעיף ג' ומבאר הכל כדברינו עיי"ש.

ומצאנו סמך שלא לברך בלבוש ובעולת תמיד וביאור שיטתם

(ד) ומצאנו סמך שלא לברך בדברי הלבוש דמשמע בדבריו דס"ל דכל ששתיהם לפניו ליכא הדין לברך הטוב והמטיב אף כשבירך על הגרוע תחילה ואף שאין יודע איזה מהם משובח דכתב הלבוש בסעי' א' וז"ל וכשבירך על היין שהביאו לו בתוך הסעודה בורא פרי הגפן ואח"כ הביא לו עוד יין מחבית אחר אין צריך לברך בפה"ג על השני שכבר נפטר בברכת יין הראשון לכל הסעודה אע"פ שאין לו עוד כלום מן היין הראשון מ"מ כיון שיין קובע ברכה לעצמו בכל מקום ועכשיו אינו יכול לברך אותה ברכה קבעו לברך על זה השני ברכה אחרת והיא ברוך הטוב והמטיב עכ"ד.

מבואר בדבריו דכל דין הטוב והמטיב הוא במקום בורא פרי הגפן דהיה מן הראוי לברך בפה"ג על היין השני כיון שקובע ברכה לעצמו אלא דאין יכול לברך ב' פעמים הגפן על כן תקנו ברכה אחרת אבל כל שמברך בורא פרי הגפן על שתי היינות שלפניו שפיר יצא בברכת בפה"ג ואין צריך לברך הטוב והמטיב, וכן כתב הפמ"ג בא"א סק"א בדברי הלבוש בסעי' א' משמע כשהם שתיים על השולחן בשעת בפה"ג פרי הגפן קאי גם על הטוב ואין צריך לברך הטוב והמטיב ומשמע דאסור לו לברך הטוב והמטיב דלא תקנו הטוב אלא כשלא היה על השולחן בשעת בורא פרי הגפן הואיל וחשוב תקנו ברכת הטוב והמטיב מה שאין כן בזה עכ"ד.

והקשה הפמ"ג דמדברי הלבוש בסעי' ג' דכתב ואם הביאו לפניו יין רע ויין טוב ממין אחד כאחד יברך ברכת בפה"ג על הטוב ופותר את הרע אבל לא יברך בפה"ג על הרע תחלה כדי לברך אחריו הטוב והמטיב על הטוב כדי להרבות בברכות חנם כי לעולם יש לו לאדם לברך על העיקר ועל החביב תחלה ולמעט בברכות עכ"ד. מבואר בדברי הלבוש דרק משום שאין להרבות בברכות לא יברך ב' ברכות אבל אם בירך על הרע שפיר מברך הטוב והמטיב על הטוב וזה דלא כמו שמבואר בסעי' א' דאסור לברך.

וכתב הפמ"ג לתרץ דברי הלבוש דמה שכתב בסעי' ג' שאין להרבות בברכות חנם הכי פירושו אף אם ירצה לכון שברכת בפה"ג לא יהיה קאי

על השני ובכה"ג יהיה צריך לברך בפה"ג על הראשון והטוב והמטיב על השני כיון שכוון להדיא שלא להוציאו ועל זה כתב הלבוש בסעי' ג' שלא לעשות כן שלא להרבות בברכות ומסיק הפמ"ג וצ"ע ע"ש.

וכן כתב להדיא בעולת תמיד סעי' א' בס"ק א' וז"ל אין צריך לברך בורא וכו' כלומר שיצא בברכה ראשונה שבירך בורא פרי הגפן כיון שהיה שניהם לפניו הברכה חל על שניהם עכ"ל הרי דכתב להדיא דכל שבירך בפה"ג כשהיו שניהם לפניו אף שבירך על הגרוע תחילה חל הברכה על שניהם כסברת הלבוש הנ"ל ושוב אין מברך הטוב והמטיב. אלא דהלבוש סותר עצמו בסעי' ג' ונדחק הפמ"ג ליישבו אבל העולת תמיד גם בסעי' ג' כתב כן וז"ל בס"ק ג' ולא יברך על הרע תחילה וכו' פירוש ויסלק הטוב מלפניו דאם שניהם לפניו הרי ברכת פרי הגפן חל על שניהם וכמו שכתב בסעי' א' בהגה עכ"ל. הרי דפירש מה דכתב המחבר בסעי' ג' ולא יברך על הרע תחלה היינו ע"י שישלק היין הטוב מלפניו דבלא זה כל שבירך על אחד הברכה חל על שניהם ואין יכול שוב לברך הטוב והמטיב בשום אופן.

ונמצא דיש לנו דעת הלבוש לפי מה דפירש הפמ"ג ודעת העולת תמיד דאין לברך הטוב והמטיב רק בהביאו לו יין שלא היה לפניו דלא חל הברכה על היין השני ואז יש תקנה לברך הטוב והמטיב אבל כל שהיינות לפניו בכל אופן אין מברך ואולי זה מקור המנהג שלא לברך הטוב והמטיב דבדרך כלל היינות כבר על השולחן ע"כ אף שאין יודעים איזה משובח אין מברכים אבל אין כן דעת הפוסקים דבכ"י ובכ"ח והמג"א והט"ז והפ"ב מבואר דס"ל דבירך על הגרוע תחילה מברך אף כששניהם לפניו וגם בלבוש בסעי' ג' משמע כן והפמ"ג נדחק בדבריו ובפשטות צריך לברך הטוב והמטיב אלא דיש לומר הטעם שנהגו שלא לברך אולי דחששו לדעתם.

אופנים שגם להלבוש והע"ת צריך לברך (ה) אבל כשאין היין השני לפניו על השולחן ובירך על יין אחד ושוב הביאו לו יין שני כשאין יודע איזה מהם משובח בזה גם להלבוש והעולת תמיד צריך לברך הטוב והמטיב כמבואר להדיא בדברי העולת תמיד דכתב דרק כששניהם לפניו הברכה חל על שניהם וכן כתב בסעי' ג' דיסלק הטוב מלפניו אז צריך לברך הטוב והמטיב, וגם בדברי הפמ"ג מבואר כן דכתב דלא תקנו הטוב והמטיב

אלא כשלא היה על השולחן בשעת ברכה. ואף לפי מה דפסק המ"ב ס"ק ד' לחוש לדברי הל"ח דכשהם בביתו ודעתו לשתותם צריך להביאם מ"מ זה היכי דיודע איזה משובח אבל כשאינו יודע אז אם הביאו לו אח"כ השני אף שהיה בביתו ודעתו בשעת ברכה לשתותו לכ"ע צריך לברך הטוב והמטיב ואין כאן שום צד להקל בזה.

האם יש לחוש לשתי החומרות יחד גם לדעת הל"ח וגם להלבוש וע"ת

ו) אלא דאם באנו לחוש לשתי החומרות יחד גם לדעת הלבוש והעולת תמיד וגם לדעת הלחם חמודות א"כ כל שיש לו שתי היינות בביתו צריך להביא על השולחן ולברך רק בפה"ג כדי שלא להרבות בברכות ואף שאינו יודע איזה מהם משובח מ"מ כיון דכששתיהם לפניו אינו מברך הטוב והמטיב צריך להביאם כדי שלא להרבות בברכות.

ולפי"ז אם אמת דמה שנהגו העולם שלא לברך הטוב והמטיב מפני שחששו לדעת הלבוש והעולת תמיד א"כ לא שכיח לברך הטוב והמטיב דצריך להביא כל היינות על השולחן ולברך רק בורא פרי הגפן כדי לחוש גם לדעת הל"ח.

והנה במ"ב ס"ק ד' הביא דברי הל"ח וכתב לחוש לדבריו ובס"ק י"ד כתב דאם מסופק לו איזה טוב ואיזה רע מותר לו לכתחילה לברך בפה"ג על האחת וברכת הטוב על השני אף שהובאו לפניו לכתחילה שניהם כאחת וזהו מדינא ומכל מקום טוב להדר כשיש לו ספק איזה טוב שמתחלה יסלק אחת מן השולחן ואח"כ יברך בפה"ג על האחת ואח"כ יברך הטוב והמטיב על השני ויוצא בזה כל החששות.

והנה דברי המ"ב צריכים ביאור דהרי המ"ב לא חשש לדברי הלבוש ועולת תמיד הנ"ל דכתב להדיא בס"ק ה' דאם עבר וברך על הגרוע תחלה אף שהיו שניהם לפניו בשעת ברכת בפה"ג צריך לברך הטוב והמטיב על יין השני וא"כ מש"כ המחבר בסעי' ג' לברך על המשובח תחילה הוא מדין חביב דחביב קודם אף שמפסיד משום זה הטוב המטיב ועל כן כתב דבמסופק איזה טוב כיון דכה"ג ליכא דין חביב מברך על האחד בפה"ג ועל השני הטוב והמטיב וא"כ למה כתב וזה מדינא ומכל מקום טוב להדר כשיש לו ספק איזה טוב שמתחלה יסלק אחד מן השולחן למה יסלק והרי ליכא דין קדימה באינו יודע איזה משובח, ומקור

דברי המ"ב הוא מהט"ז סוף ס"ק ד' וזה קשה גם בדברי הט"ז דהרי מבואר בט"ז דלא ס"ל כהעולת תמיד והלבוש הנ"ל ולמה כתב דמי שלבו נקפו לברך שני ברכות יסלק מן השולחן אחד מהם ומה חשש יש אם הם על השולחן, ואפשר לומר דהט"ז והמ"ב באו כאן לחוש לדעת הלבוש והעולת תמיד דס"ל דכל שהיינות לפניו אין מברכים שתי ברכות עליהם אלא הגפן פוטר הטוב והמטיב וע"כ כתבו לסלק מעל השולחן אחת ויברך על אחת ואח"כ יביא השני ויברך הטוב והמטיב, אלא דיש לעיין דא"כ איך כתב המ"ב יסלק מן השולחן והרי כתב בס"ק ד' דיש לחוש לדעת הל"ח דאין להרבות בברכות וגם כשאין לפניו יביאם לפניו והכא כתב שיסלק כדי לברך הטוב והמטיב.

וצריך לומר דהמ"ב לא חשש כל כך לחוש גם לדברי הלבוש והעולת תמיד וגם לדברי הל"ח דשתי החומרות ביחד אין לחוש וע"כ הכא אף שהזכיר לחוש לסלק היין מן השולחן כדי לחוש לדעת הלבוש והעולת תמיד מ"מ לא חשש משום דמרבא בברכות כיון דמעיךק הדין ס"ל דגם כששתיהם לפניו יש לברך ב' ברכות וחשש לדעתם רק משום חשש ברכה לבטלה ולא משום ברכה שאינה צריכה.

ולפי"ז דאין לחוש לשתי החומרות ביחד יש לנו עצה פשוטה לברך ברכת הטוב והמטיב דיקנה שתי יינות שאינו יודע איזה מהם משובח ויניח אחד על השולחן ואחד מהם יניח בחדר אחר בביתו כדי שלא יהיו שניהם לפניו ויברך בפה"ג על האחת ואח"כ יביא השני לפניו ויברך הטוב והמטיב לכ"ע.

ואף דבכה"ג לא יצא ידי כל החומרות דאם באנו לחוש לשתי החומרות צריך להביא מתחילה שניהם על השולחן ולברך רק בפה"ג מ"מ אין כאן חשש ברכה לבטלה אלא ברכה שאינה צריכה לדעת הל"ח ועל כן לא חשש המ"ב כל כך וכתב דמותר לעשות כן לכתחילה לסלק היין מלפניו כדי לברך הטוב והמטיב ורק בס"ק ד' דמייירי ביודע איזה משובח דבזה כשהם לפניו לכ"ע צריך לברך על המשובח כתב לחוש לדעת הל"ח דגם כשאינו על השולחן יש להביא לפניו כדי שלא ירבה בברכות. אבל אם באנו לחוש לשתי החומרות יחד דלא כדברי המ"ב אין לנו עצה לברך הטוב והמטיב ומכל מקום אם בדיעבד כבר בירך על יין אחד ואח"כ הביאו לפניו יין שני שאינו יודע איזה מהם משובח צריך לכ"ע לברך הטוב והמטיב דכיון שלא

הוא הוציא

היה לפניו לא חל ברכת בפה"ג על השני וצריך לברך הטוב והמטיב על השני אלא דמ"מ לחוש לכל החומרות היה לו להביאו ולפוטרו בברכת בפה"ג לחוש לכל הדעות אבל במ"ב לא חשש כל כך כנ"ל.

הטעם דלא חששו לברכה שאינה צריכה (ז) והטעם דלא חששו החולקים על הלחם חמודות משום חשש ברכה שאינה צריכה דס"ל דאינו ברכה שאינה צריכה דכך היה התקנה להקדים הרע ואח"כ לברך על הטוב ורק כששתיהם לפניו דין קדימה עדיף והב"י ס"ל בדעת הטור דגם כששתיהם לפניו הטוב והמטיב עדיף מדין קדימה כמש"כ לעיל וגם הט"ז בס"ק ד' דעתו כן בדעת הטור וכתב וצ"ל דבמקום שאין שם שבח להקב"ה אלא פעם אחת אז ראוי לסדר אותו על החביב מה שאין כן כשיש שתי שבחים תחילה יברך על הראשון מה ששייך לו וזה בעצמו חביב לו לאדם שיעשה כן עכ"ל מבואר בט"ז דאין דין חביב לדעת הטור ואף לדעת המרדכי שפסק בשו"ע כן דס"ל דיש דין חביב כשהם לפניו מ"מ אין כאן משום גורם ברכה שאינה צריכה דכך היתה התקנה מתחילה והלחם חמודות ס"ל דכל שהם בביתו חשיב ברכה שאינה צריכה.

האם יש עצה להוציא היין לחוץ ולהביאו אח"כ (ח) שמענו באלו שרצו לברך הטוב והמטיב דאמרו לאחד להוציא את היין השני חוץ לבית לגמרי ואח"כ להביאו ובירכו עליו.

והנה אם רצו לחוש לדעת הלבוש והעולת תמיד לא היו צריכים להוציאו חוץ להבית וסגי להוציאם לחדר אחר שלא יהיה לפניו.

ואם משום דרצו לחוש גם לדעת הלחם חמודות דס"ל דרק אם הוא במרתף מברך אבל כשהוא בבית בחדר אחר מביאו ואין מברך, מ"מ לא הרויחו לצאת שיטת הל"ח דהרי כתבנו לעיל לשון הל"ח דכדי שלא לאפשי בברכות צריך להביאם לפניו וא"כ זה שמוציא את היין שכבר היה בביתו ומוציא כדי לברך הטוב והמטיב ודאי דלא עשה שפיר לדעת הל"ח, דשוב יש כאן משום דמרבא בברכות דאסור לדעת הל"ח. ואם רוצה לברך ברכת הטוב והמטיב לא מהני שיצוה לאחד להביא יין שני באמצע שתייתו דכל שעושה כן כדי לברך הטוב והמטיב לא שפיר עבד לדעת הל"ח דסוף סוף גורם ברכה שאינה צריכה לדעת הל"ח.

ונמצא דאם באנו לחוש לכל החומרות אין לנו אפשרות לברך הטוב והמטיב רק באם בא יין

חדש אבל אין אפשר לצוות להביא, ויש לעיין האם מותר לאחר להמתין מלהביא היין כדי שיברכו הטוב והמטיב דאפשר דגם לאחר אסור לגרום להם שיצטרכו לברך הטוב והמטיב וצ"ע.

אבל כל זה לכתחילה אבל אם בירך ובא לו אח"כ יין שני גם לדברי חמודות צריך לברך ובכה"ג אין שום הוראת היתר שלא לברך.

כשמברך על יין שני בורא פרי הגפן יש דעות שאינו מברך הטוב והמטיב ואיך קי"ל

(ט) והנה עוד יש תנאי לברכת הטוב והמטיב על פי מה שהביא הב"י בסוף הסימן בשם הראב"ה וז"ל גראה היכא דשתו יין חדש ויין ישן מיבעי ליה למהדר וברוכי בורא פרי הגפן ולא הטוב והמטיב אלא בשינוי יין דתרווייהו חדשים או ישנים והכי איתא בירושלמי יין חדש ויין ישן מיבעי ליה למהדר וברוכי בורא פרי הגפן שינוי יין אין צריך לברך בורא פרי הגפן אלא הטוב והמטיב עכ"ל וצריך להבין למה ס"ל דרק בשניהם חדשים או שניהם ישנים מברך הטוב והמטיב ולא באחד חדש ואחד ישן.

והנה בחידושי רע"א על השו"ע אות ב' הביא בשם שו"ת בית יהודה או"ח סי' מ"ט דיש כלל דהכי דמברך בורא פרי הגפן כגון בנמלך או בשינוי מקום אינו מברך ברכת הטוב והמטיב ע"ש.

ולפי"ז יש לומר דהראב"ה ג"כ ס"ל כלל זה וס"ל עוד חידוש דאם בירך על יין חדש ואח"כ בא לפניו יין ישן צריך לברך בורא פרי הגפן על הישן ולמד כן בירושלמי וכן כתבו התוס' בברכות דף נ"ט ע"ב בד"ה הטוב בשם יש מפרשים וכן כתב הרא"ש בשם יש מפרשים הביאו הב"י שם ע"ש. ומש"ה כיון דצריך לברך בורא פרי הגפן שוב אינו מברך הטוב והמטיב דס"ל להראב"ה דכל שמברך הגפן אינו מברך הטוב והמטיב.

ובשער הציון ס"ק ב' הביא שיטה זו וביאר טעמים דענין ברכת הטוב והמטיב הוא רק בשותה שתי יינות על זה תקנו לברך אבל כל שיש שינוי מקום או היסח הדעת הוא ענין חדש ולא שייך ליין ששתו מקודם ע"ש [ולא רצה לבאר טעמו של הבית יהודה משום דס"ל כהלבוש והעולת תמיד הנ"ל דא"כ חולק על סעי' ג' דמבואר לפי הפשטות דלא כדבריהם ורע"א לא היה צריך להוכיח רק מדברי המג"א דלא ס"ל כן, שוב בא לידינו ספר שו"ת בית יהודה וראינו שכתב להדיא דלא כלבוש ועולת תמיד וביאר להדיא כדברי השעה"צ] ועל כן כיון דס"ל להיש מפרשים

ולהראבי"ה דעל יין ישן שבא אחר חדש צריך ברכת בורא פרי הגפן א"כ שוב לא שייך ליין הקודם ואינו מברך הטוב והמטיב.

ולפי"ז בליל פסח דעל כל כוס וכוס מברך בורא פרי הגפן אינו צריך לברך הטוב והמטיב.

אבל בב"י מבואר דלא קי"ל כשיטה זו דכתב דהתוס' כתבו דלא מצינו כן בתלמוד שלנו וזה דעת הטור דסתם וכתב דעל שני מיני יינות מברך הטוב והמטיב ולא חילק בין אם שניהם חדשים או ישנים לאחד חדש ואחד ישן וכן נהגו העולם עכ"ד.

אבל עדיין אין רא"י מהב"י דלא ס"ל כלל כשיטה זו דיש לומר דלא קי"ל דעל ישן אחר חדש צריך לברך בורא פרי הגפן דאף שלמדו כן בפירוש הירושלמי בגמ' שלנו לא מצינו כן אבל עצם הדין דבאופן דמברך הגפן אינו מברך הטוב והמטיב לא מצינו דהב"י דחה דבריהם.

אבל בחידושי רע"א הנ"ל כתב דמדברי המג"א בריש הסימן משמע דלא ס"ל כן דכתב ונראה לי כשבירך ברכת המזון על יין אחר אין צריך לברך הטוב והמטיב דהא כבר אמר הטוב והמטיב בברכת המזון משמע דהיה ראוי לברך בורא פרי הגפן וגם הטוב והמטיב וזה דלא כתשובת בית יהודא דכללל כ"ל דכל היכי דמברך הגפן אינו מברך הטוב והמטיב.

וכן מבואר במ"ב דס"ל דשפיר מברך הטוב גם כשצריך לברך בורא פרי הגפן דכתב בשעה"צ ס"ק ג' דבליל פסח מברך על כוס שני אם הוא יין אחר בורא פרי הגפן וגם הטוב והמטיב ע"ש.

אבל יש לעיין דהמ"ב כשהביא בס"ק ב' דברי המג"א דעל כוס של ברכת המזון אין צריך לברך הטוב אף שהוא מין יין אחר דהא כבר אמר הטוב והמטיב בברכת המזון כתב על זה בשעה"צ ס"ק ב' דלפי מ"ש רע"א בשם ספר בית יהודה בלאו הכי אין צריך לברך על כוס ברהמ"ז כיון שצריך לברך עליו הגפן ע"ש ולמה כתב זה דהרי מבואר במג"א דלא ס"ל כן וגם המ"ב בעצמו כבר פסק לברך בליל פסח על כוס שני ולמה הזכיר זה.

ואפשר דהמ"ב רצה דלכתחלה יחושו לשיטה זו ובאמת דגם כשכתב לברך על כוס שני שתי הברכות לא כתב כן בדרך לכתחילה אלא כתב כגון שטעם כוס ראשון ולא ערב לו היין אזי יכול לברך על כוס שני שני ברכות אבל אינו לכתחילה ליקח יין אחר לכוס שני משום דיש צד דלא יכול לברך הטוב והמטיב.

היוצא מזה דאף דקי"ל לברך הטוב והמטיב גם כשמברך הגפן מ"מ כיון דיש דעות שלא לברך אין לעשות כן לכתחילה ועל כן לא יקח בליל הסדר יין אחר לכוס שני, רק אם לא ערב לו יין ראשון. עצה שלא יתחייב בברכה זו להקדים לשתות יין לכן

(י) והנה אחר שבררנו בעזה"י שכל שיש לפניו שתי יינות ואינו יודע איזה משובח לפי פשיטות דברי הפוסקים צריך לברך הטוב והמטיב על השני מ"מ לא נהגו העולם לברך דאולי משום דחששו לדעת הלבוש והעולת תמיד דכל ששניהם לפניו אין מברך מ"מ יש חובה של ברכה דברכת הטוב והמטיב הוא חובה ולא רשות כמו שנבאר בעזה"י ועל כן אם רוצה להחמיר שלא יברך צריך לעשות טעדיק שלא יתחייב בברכה זו שלא להכנס לספק מבטל ברכה שנתחייב בה.

והנה באם יש לו שתי יינות לפניו ואינו יודע איזה מהם משובח אם אחד מהם יין לכן ואחד מהם יין אדום בזה פסק המ"ב דנחשב לכן משובח ועל כן יקדים לשתות הלבן דכתב המ"ב בס"ק י"ג דאם שתה לכן תחילה ואח"כ הביאו לו אדום מברך עליו ברכת הטוב אם יודע שהאדום משובח יותר אבל בסתמא לא מפני שהלבן בריא יותר לגוף ונחשב אדום לגביה כגרוע ממנו.

מיץ ענבים ותערובות יינות
(יא) הנוהגים לקדש על מיץ ענבים ובאמצע הסעודה שותים יין נמצא דיש להם תמיד בסעודת שבת שאלת ברכת הטוב והמטיב דגם על יין חדש יש דין הטוב והמטיב כמ"כ בא"ר ס"ק ד' בשם התשב"ץ סי' רצ"ז דכל שלשים יום של תסיסתו קרוי חדש ע"ש מבואר דלא בעינן יין שכבר גמר תסיסתו וכן לכאורה גם מיץ ענבים לפי מה שנוהגים כהיום לקדש עליו ולצאת בו ידי ד' כוסות לא עדיף מיניהו ברכת הטוב והמטיב. ויש עצה שלא להכנס לספק לערב מעט יין בתוך כוס של קידוש דבשערי תשובה ס"ק ב' כתב דגם כששותה יין שני בתערובות היין הראשון צריך לברך הטוב והמטיב ואף שהוא מיעוט כל שטעם טעמו ע"ש וא"כ הוא הדין להיפך כשכבר שתה היין השני בתחילה וטעם טעמו שוב אין צריך לברך הטוב והמטיב.

ואם יש לו שתי יינות חוץ מהמיץ ענבים שמקדש עליו יש לו לערב המשובח או אם יש לו יין לכן יערב הלבן כדי לצאת משאלת ברכת הטוב והמטיב דכשמברך על המשובח ביותר שוב אין

מברך על הפחותים.

עצה ביש ספק לכיון בהטוב והמטיב כשמברך ברהמ"ז ¹¹³⁴¹⁵⁷

יב) עוד יש עצה במקום שיש ספק על ברכת הטוב והמטיב ¹¹³⁴¹⁵⁷ לכיון כשמברך ברהמ"ז ברכה רביעית הטוב והמטיב על היין ששתה בסעודה כמ"כ המג"א ריש הסימן דעל כוס ברמה"ז אין צריך לברך הטוב והמטיב דהא כבר אמר בברכת המזון, ומשמע במג"א דאף שאין יכוין בפירוש בסתמא יוצא.

אבל יש לומר דזה רק על הכוס של ברמה"ז שאוחז בידו בזה ס"ל להמג"א דקאי הברכה בסתמא אבל על יין ששתה בתוך הסעודה צריך לכוין בפירוש ואז יוצא עכ"פ לכמה דעות כמו שנבאר.

דהנה, בב"י סוף הסימן כתב וז"ל מצאתי כתוב נראה דהטוב והמטיב הואיל ואינו בא כמו שאר ברכות שאומר אשר קדשנו במצותיו וצונו אלא לשבח בעלמא אין צריך לברך עובר לעשייתו ואפי' אחר שתייתו מברך הטוב והמטיב וכן מצאתי בשם רבינו קלונימוס הזקן ע"כ ואין דבריו מכוונים שהרי כל ברכות ההנאה בענין זה הם ואפי' הכי אינו מברך עליהם אלא קודם שנהנה מהם, ולא אחר שגמר סעודתו עכ"ל הב"י.

ובדרכי משה ס"ק ב' כתב ונראה לי קצת טעם לדבריו אבל לא מטעמיה אלא הואיל ותקנו הטוב והמטיב בשביל הרוגי ביתר כדאמרינן בירושלמי פרק בתרא דתענית אין חילוק קודם לעשייה או לאחריה דזכרון עולה לכאן ולכאן.

והנה מבואר דעתם דשפיר יכול לברך גם אחר שתייתו ואין כאן חסרון הפסק ועל כן שפיר כדאי שיכוין בברכת המזון כשמברך הטוב והמטיב לצאת על היין ששתה בסעודה על הצד שנתחייב, גם במ"ב לא הכריע בין הדעות בזה דכתב בסוף ס"ק ט"ו כתבו האחרונים דברכת הטוב יכול לברך בדיעבד אף שכבר שתה ונזכר כשהיין בפיו שבולעו ומברך אח"כ אבל אם נזכר אחר שכבר שתה אין כדאי לברך.

מדכתב אין כדאי לברך משמע דלא ברירא ליה דאין מברך דאפשר דשפיר יכול לברך אחר שכבר שתה וכדברי המצאתי כתוב שהביא הב"י וכדברי הד"מ אלא דמ"מ חשש לדעת הב"י דחולק וס"ל דלא שייך לברך אח"כ, אבל עכ"פ באופן שיש ספק ובין כך אינו מברך שפיר דמי לכוין לצאת ידי חובתו כשמברך ברהמ"ז.

ברכת הטוב והמטיב חובה ולא רשות

יג) ויש להוכיח מדברי המג"א דברכת הטוב והמטיב אינו ברכה דרשות אלא חובה לברך הטוב והמטיב על יין שני, דכתב בהקדמה לסי' קע"ה ¹¹³⁴¹⁵⁷ כתב מהרי"ל יש אומרים שאין מברכים הטוב והמטיב כליל פסח שלא להרכות בכוסות עכ"ל ונראה לי שלא ישתה מ"כ מינים אבל אם הביאו לו מין אחר צריך לברך מאחר ונזכר בגמ' בהדיא עכ"ל וביאר במחצית השקל דמיירי דרוצה לשתות יין השני בין הכוסות צריך לברך הטוב והמטיב דלא תימא משום שלא יהא נראה כמסיף על הכוסות עדיף טפי להתיר לשתות בלי ברכת הטוב והמטיב קמ"ל דלא, דברכת הטוב והמטיב הוא מדינא דגמ' ע"כ צריך לברך אף שנראה כמסיף על הכוסות ולא חיישינן לזה, מבואר דס"ל להמג"א דברכה זו חובה.

ועיין בסי' רכ"ג סעי' א' דכתב הרמ"א ויש שכתבו שנהגו להקל בברכה זו שאינה חובה אלא רשות ודברי הרמ"א שם נראה קאי על הטוב והמטיב ועל שהחיינו שהוזכר שם בסעיף זה ע"ש. אבל כבר כתב שם המג"א בס"ק ג' דהרמ"א קאי על ברכת שהחיינו דבזה איתא בגמ' עירובין דף מ' ע"ב דאינה חובה כשאינה באה מזמן לזמן אבל ברכת הטוב והמטיב הינה חובה כמבואר כאן בדברי המג"א, וכיון דהיא ברכה של חובה צריך ליזהר שלא יעשה אופן שנתחייב בה ואינו מברך משום חששות דעלמא.

דוקא בשותה בשותפות ובחבורה אחת צריך לברך יד) בב"י סעי' ו' כתב וז"ל כתב המרדכי בסוף פרק הרואה האלפסי פסק דאכסנאי והאורח לא יברך הטוב והמטיב כי אין זה הטבה כיון שאינו שלו ע"כ וכתב הב"י על זה ומה שכתב בשם האלפסי בדותא היא שלא נמצא כן בדבריו והדברים עצמם אין להם על מה שיסמכו שאע"פ שאינו שלו למה לא יברך על מה שהזמין לו הקב"ה מיני יינות לשתות ובמרדכי ישן בדקתי ולא מצאתי בו לשון זה הילכך לא חיישינן ליה כלל עכ"ל.

וב"ח סוף ס"ק ב' הביא דברי המרדכי הנ"ל וכתב דרצונו לומר שהאורח לא יברך אלא בעה"ב מברך והאורח עונה אמן ויוצא בברכתו כי אין האורח יכול לברך הטוב לדידיה כיון שאין היין שלו שלא הטיב הקב"ה אלא לבעה"ב שהיין שלו וכתב דהרי"ף כתב כן בתשובה והכי נקטינן והב"י השיג על זה ואינה השגה כל עיקר עכ"ד.

שותפות ובזה אף אם העמיד הקנקן על השולחן ונותן להם רשות לשתות מ"מ כיון שלהדיא אינו מזכה להם שותפות אלא כל אחד מה שנוטל שלו הוא הוה כמו שנותן לו מעט במתנה דכה"ג כתב המג"א דאין מברכים.

כמה שיעור השתיה כדי לברך הטוב והמטיב (טו) והנה הפוסקים סתמו ולא כתבו כמה צריך לשתות מהיין כדי לברך הטוב והמטיב וכיון דלא פירשו משמע דאין שיעור לדבר והוא כברכת הנהנין שאין לו שיעור.

אבל באשל אברהם (בוטשאש) כתב אולי היינו דוקא כששתה כשיעור שתיה לברכה אחרונה מה שאין כן בפחות משיעור אינו סגנון שתיה לחייב בברכה ואולי מהני שתיה כדי מלא לוגמיו ע"ש. וכן כתב בכף החיים ס"ק י' נראה פשוט כיון דמברך להשי"ת על הטוב צריך להיות בו שיעור שתיה ולפי שיש פלוגתא בשיעור שתיה להתחייב ברכה אחרונה א"כ אין לברך הטוב והמטיב אלא א"כ שותה מן היין הראשון רביעית בבת אחת וגם מן היין השני ישתה רביעית בבת אחת ואח"כ ראיתי שכ"כ במסגרת זהב על קיצור שו"ע סי' מ"ט אות א' ובא"א כתב דאפשר דסגי בכדי מלא לוגמיו אבל אין נראה לי להקל עכ"ד. וכיון שמסתמית הפוסקים לא משמע כן אין כדאי להכנס לספק ברכה חיובית של הטוב והמטיב ועל כן או ישתה רביעית ויברך או יעשה איזה טעדקי שלא יתחייב בהטוב והמטיב.

יין גרוע שנעשה משובח ע"י דבש וכדומה (טז) ויש שרצו לפקפק מלברך הטוב והמטיב על יינות שלנו על פי מש"כ באשל אברהם מבוטשאטש ד"ן בינוני ואחד גרוע וע"י דבש וכותיה הוא משובח מהבינוני יש מקום לומר שכיון דהוא משובח עתה כל מה שעירב טפל להיין ומברך עליו הטוב והמטיב ויש מקום לומר שהשבח ממה שאינו יין הרי אינו צריך לברך עליו הטוב והמטיב כאילו לא נשתבח כלל ועל היין הבינוני מברך הטוב והמטיב וכתב דנוטה קצת כהכרעה שאין לברך על שום אחד מהם אבל המשובח ע"י ענבים וצמוקים ששרו בהם כאלו משובח מעצמו ומברכים עליו הטוב והמטיב עכ"ד. ובכף החיים ס"ק ט"ו הביא דבריו ע"ש.

ועל פי זה יש שחששו דכהיום היין הנקנה מהיקבים אפשר דעושים תחבולות שונות לשבח היין על כן כתבו שלא לברך הטוב והמטיב דאולי הוא גרוע מעצמו והשבח הוא מדברים אחרים.

ודברי הב"ח צריך להבין דאם אין האורח יכול לברך שלא הטיב הקב"ה אלא לבעל הבית שהיין שלו א"כ למה צריך לצאת בברכתו מבעה"ב, וגם אם אין האורח חייב שלא הטיב הקב"ה לו א"כ איך בעה"ב מברך הטוב והמטיב כיון שאין כאן טובה אלא לבעה"ב הוה כשותה יחידי שאין מברך. ואפשר דהב"ח למד דכיון דאמרו בגמ' דאין מברך הטוב והמטיב אלא באיכא בני חבורה דשתו בהדיה על כן בעה"ב מברך דודאי מה שהאורח שותה חשיב דבעה"ב שותה בחבורה ושפיר מברך אבל האורח שאין היין שלו אין לו הטובה לברך אלא דכיון דבעה"ב מברך רק משום שיש אורח על כן צריך גם האורח לשמוע הברכה ולצאת כדי שלבעה"ב יהיה כאן הברכה וצ"ע.

אבל במג"א פירש דברי האלפסי דהאורח לא יברך וגם בעה"ב לא יברך משום דאין ברכת הטוב והמטיב אלא אם שניהם שותפים ביין וכאן שאין לאורח חלק בו על כן גם בעה"ב לא יברך דהאריך יאמר המטיב לאחרני דליכא הטובה לאחרני שאינו שלו וכן משמע מלשון הגמ' דקאמר כגון דאיכא בני חבורה דשתו בהדיה משמע דוקא בני חבורה, ואשתו ובניו נמי כיון שחייב במזונותיהם הוה כאלו יש להם חלק בו כן נראה לי ולכן יש להחמיר ובפרט דספק ברכות להקל ומכל מקום נראה לי דאם בעה"ב נותן הקנקן על השולחן כמו שעושים בסעודות גדולות א"כ כולם שוים לטובה הוה כיש להם חלק בו ומברכים הטוב והמטיב ואם אין שותים כאחד רק כל אחד בחצר אחר פשיטא דאין לברך עכ"ד, וכן פסק במ"ב ס"ק ט"ו דבעינן דוקא שיהיה לחבירו שותפות באותו היין אבל אם הוא רק אורח בעלמא שבעה"ב נתן לו לשתות שניהם אינם יכולים לברך ואפי' נתן לו הכוס במתנה גמורה מ"מ לא מקרי שותפות בהטובה כיון שלכל אחד שייך לו כוסו אם לא שנתן לו רק מחציתו במתנה אז נעשו שותפים גמורים, וגם ביין הראשון ששתו בעינן כעין שותפות ע"ש.

גם בעינן דשניהם שותים משתי היינות אבל אם שתו שניהם רק מיין הראשון ומיין השני לא שתה רק אחד או להפך שמיין הראשון שתה רק אחד אף דמיין השני שמברכים עליו שתו שניהם, אין מברכים עליו כמבואר בדברי המג"א הנ"ל והמ"ב ס"ק ט"ו ע"ש.

ולפי"ז כשיש איזה ספק ורוצה לחוש להחמיר אפשר להסתלק מן הספק ע"י שיאמר בפירוש שאינו מזכה להמסוכים מהיין שיהיה להם דין

הביא על השולחן כמה מיני יין מברך על כל אחד ואחד הטוב והמטיב ופ"מ טוב כשמברך הטוב והמטיב על אחד מן היינות יסיר מעל השולחן היין האחר שרוצה עוד לברך עליו הטוב והמטיב ע"כ. והביא דבריו במ"ב ס"ק י"ד וז"ל כתב הא"ר דכן אם רוצה לברך על כמה יינות יסירם על כל פנים מהשולחן בשעת ברכה ראשונה ואח"כ כששונה אפי" כמה יינות מברך על כל אחד ברכת הטוב והמטיב.

והנה עצם הדין שכתב הא"ר שמברך על כל אחד הוא מבואר בירושלמי כנ"ל אבל מה שכתב דצריך להסירם מעל השולחן צריך להבין מה הטעם בזה ובא"ר כתב רק טוב להסירם דמשמע דאינו מעכב ואם לא הסירם מברך על השני והשלישי הטוב והמטיב ובמ"ב הביא דברי הא"ר דיסירם ולא כתב טוב להסירם משמע דאם לא הסירם לא יברך על השני והשלישי הטוב והמטיב.

וכן כתב בפמ"ג במש"ז ס"ק ג' דמהא דרבי מברך על כל חבית וחבית משמע דמברך ב' פעמים הטוב והמטיב ומסתברא לי דוקא כשלא היה כולו על השולחן בבת אחת אבל כשבירך הטוב היו כולו על השולחן ברכה אחת לכולן ואף דבפמ"ג והטוב מברך כששתיהם על השולחן התם ברכות חלוקות הם מה שאין כן כאן ע"ש.

הנה מבואר בדברי הא"ר והפמ"ג דס"ל דבשתיהם לפניו מברך ב' ברכות הגפן והטוב והמטיב אבל כשיש כמה יינות אינו מברך כמה פעמים הטוב והמטיב כששתיהם לפניו אלא דהא"ר כתב כן רק לחומרא דטוב שיסירם אבל אם אינו מסירם מברך ב' פעמים הטוב והמטיב אף כששתיהם לפניו והפמ"ג פשיטא ליה דאינו מברך ב"פ כשהם לפניו, ובמ"ב פסק כהפמ"ג דיסירם ולא רק טוב שיסירם כמש"כ הא"ר.

והנה לדעת הל"ח דס"ל דאם שתי היינות בבית צריך להביא המשובח קודם ושוב לא יברך הטוב והמטיב כדי שלא ירבה בברכות כמש"כ לעיל אות ג' א"כ הוא הדין שלא יברך ב' פעמים הטוב והמטיב וא"כ צריך להביא כל היינות לפניו ולפטור אותם בברכה אחת דהיינו שיברך על המשובח ביותר ושוב אינו מברך על הפחותים ממנו וא"כ איך כתב המ"ב כאן דאם רוצה לברך על כמה יינות יסירם מהשולחן ואח"כ מברך על כל אחד ואחד והרי מרבה בברכות ולדעת הל"ח לא ירבה בברכות ואף אם מיירי כאן באינו יודע איזה משובח ובזה גם להל"ח לא מהני להביא אצלו

אבל באמת דחשש זה יש לחוש להראשונים דס"ל דאין מברכים הטוב והמטיב רק אם יודע שהיין השני משובח מן הראשון וע"כ אולי אפשר דיש לחוש דאין זה אינו משובח מן הראשון אבל לפי מה דקי"ל דמן הסתם מברך על יין השני אף שאפשר דהוא גרוע מן הראשון דכל שאינו יודע תקנו חכמים לברך על ריבוי היינות וכמש"כ הט"ז בס"ק ד' דרק בודאי גרוע אין לתת שבח זה אבל מספק מהני שבח זה דריבוי יינות, וא"כ כיון דכך התקנה לברך אף שאפשר דהוא גרוע ואחר שטועם ממנו ורואה שהוא גרוע אין חשש ברכה לבטלה דכך תקנו ברכה זו על ריבוי יינות, א"כ ה"נ בנידון דידן אף שאפשר דהיין השני גרוע מן הראשון ורק ע"י דבש שיבח אותו מ"מ צריך לברך משום הספק דאפשר דהוא באמת משובח מן הראשון דהרי כל שיש לו שתי יינות מברך כשאינו יודע.

והנה כשיש לו ספק מתוך ידיעה כגון שטעם כבר ממנו ועכשיו אינו זוכר מי מהם הגרוע בכה"ג מסתבר שאינו מברך דכיון דיש לו כבר ספק מתוך ידיעה בזה לא תקנו לברך הטוב והמטיב דכמו שלא תקנו כשיודע ודאי שהוא גרוע ה"נ בספק הוה ספק ברכות להקל ורק בסתמא תקנו דכל ריבוי יינות תקנו לברך כל זמן שאין ידיעה או ספק ידיעה שהוא גרוע.

אבל בקונה יין שאין לו שום ידיעה שהשני גרוע אף שיודע שלפעמים עושים תחבולות ליין גרוע להשביח מ"מ כיון שאינו יודע על יין זה כלום הוה כסתמא ושפיר מברכים עליו הטוב והמטיב לדידן דמברכים בסתמא אף דאפשר דהוא גרוע מין ראשון.

שונה כמה יינות מברך על כל אחד ואחד הטוב והמטיב

יז) כתבו התוס' בפסחים דף ק"א ע"א בד"ה שינוי ובברכות דף ג"ט ע"ב בד"ה הטוב דאיתא בירושלמי רבי על כל חבית וחבית שהיה פותח היה מברך הטוב והמטיב. מבואר דעל כל יין ויין מברך ולא נפטר בברכה אחת על כל היינות הטובים שישתה, והפוסקים לא הזכירו דין זה ואולי מרוב פשיטותו דמאי שנא יין שני שלישי ורביעי.

ועיין בא"ר ס"ק ו' כתב בשם שכה"ג דאם מסופק איזה משובח יברך על אחד בפמ"ג ועל השני הטוב והמטיב ע"כ ונראה שאין צריך לסלק מלפניו זה מסכים למש"כ בס"ק ג' דמברך הטוב והמטיב אף שהיו לפניו מתחילה עכ"ל.

ואח"כ כתב בא"ר שם כתב בסדר ברכות אפי"

היה מצוה להביא דוקא השני יש כאן שינוי יין דרוצה לטעום גם מהשני אבל אם מצוה להביא סתם ובא לפניו יין שני אולי כה"ג אין מברך, או אפשר דלא פלוג דכל שיש לו יין הראשון ומביא השני מברך על ריבוי יינות כמו שבא לפניו סתם יין באמצע דמברך, ומסתבר דכה"ג אין מברך.

וכן יש לעיין היכי דכלה היין שעל השולחן וגם במרתף אין להם כבר מזה היין וכבר אין רוצים לשתות עוד אלא דנזכרו שיש להם יין אחר ומביאים אותו כדי לטעום היין השני אפשר דאפי' כלה מברך דהרי עיקר מה שמביאים היין השני הוא מפני שרוצים שינוי יין או אפשר דכל שכלה אין מברכים, ומסתבר דכה"ג מברך הטוב והמטיב. אפי' שתה ממנו תוך שלשים מברך וביודע ששום בטעמם אינו מברך

בב"י הביא דהתרומת הדשן סי' ל"ד כתב שיש נוהגים שלא לברך הטוב והמטיב אלא על היינות המופלגים לשבת, גם נוהגים שאפי' ביינות המופלגים אם שתה ממנו תוך ל' יום לא היו מברכים ונדחק התה"ד לתת טעם לאותו מנהג ובסוף דבריו כתב שאינו טעם מספיק וכתב הב"י ועכשיו לית דחש להני מנהגים עכ"ד.

וברמ"א סעי' ב' כתב דאפי' שתה ממנו תוך שלשים יום מברך הטוב והמטיב, והמנהג השני שכתב בדתה"ד דאין מברכים אלא על היינות המופלגים לשבח לא הזכירו כלל, וכבר כתב המחבר בסעי' ב' דאפי' אינו יודע שהשני משובח מהראשון כל שאינו יודע שהוא גרוע ממנו מברך הטוב והמטיב ולא בעינן שהשני משובח מן הראשון.

וכתב במ"ב ס"ק ז' אבל אם יודע שהוא גרוע ממנו אפי' מעט לא יברך עליו אף שהוא מין אחר. ועיין בפמ"ג במש"ז סוף הסימן דכתב וז"ל ואם ידוע ששניהם שווים אין מברך הטוב וכו' כי אם בסתם עכ"ד מבואר כאן חידוש דאף לדין דק"ל דרק אם אינו יודע שהוא גרוע מברך מ"מ גם אם הוא יודע שהם שווים אין מברך דבעינן שינוי יין ובשמים אין כאן שינוי יין וכמו ביודע שהוא גרוע ממנו מעט אין כאן שבח ה"נ אם יודע שהוא שוה לו אין כאן שבח של שינוי יין והמ"ב לא הביא דבריו ואולי משום דאינו מצוי דשתי יינות יהיו שווים ממש. ונראה דמה שכתב הפמ"ג דשווים הם היינו דשוים בטעמם על כן לא שייך כאן ברכה דאין כאן שינוי יין, דאף דכתב המחבר בסעי' ו' דאם חלקו יין בשני כלים תוך ארבעים יום חשיב

דבין כך יצטרך לברך כמש"כ באות ג' מ"מ זה לענין בורא פרי הגפן והטוב והמטיב אבל לענין ב' פעמים הטוב והמטיב ודאי דלדעת הל"ח אם יש לו בביתו שניהם ודאי צריך להביאו ולפוטרו בברכה אחת והרי המ"ב פסק לחוש לדעת הל"ח ואיך כתב כאן להסירם ולברך על כל יין ויין שמביאים לפניו וצ"ע. ואולי דכיון דלדעת הא"ר מעיקר הדין ס"ל דגם כששני היינות לפניו מברך על כל אחד הטוב והמטיב ורק טוב שיסירם ע"כ לא רצה המ"ב לחוש לשתי החומרות גם לחוש לדעת הל"ח וגם לחוש לדברי הפמ"ג דאין מברך שתי פעמים הטוב והמטיב כשהם לפניו וע"כ לא הזכיר כאן חומרת הלחם חמודות והוא כמש"כ לעיל באות ו' דהמ"ב לא חשש לדברי הל"ח כשיש עוד צד שהוא רק חומרא.

כלה יין ראשון ומביא יין אחר האם מברכים הטוב והמטיב

יח' בב"י סוף הסימן כתב בשם רבינו ירוחם הובא להם יין אחר אפי' משובח מן הראשון וכבר כלה הראשון אין מברכים הטוב והמטיב שאין כאן ריבוי טובה כן מצאתי בהגהה וצריך עיון עכ"ל וכתב הב"י ואין טעם בדבר דהא מכל מקום ריבוי יין הוא וצריך לברך עליו, ובשו"ע סעי' א' הביא הרמ"א דעת הב"י דאע"ג שאין לו עוד מן הראשון מברך הטוב והמטיב, ובמג"א ס"ק א' הביא הדעות שאין מברכים וכתב ורדב"ז ח"ד סי' קכ"ה הכריע דאם יש להם מן הראשון ולא רצו בו והביאו אחר מברך ואם אין להם כלל מן הראשון א"כ לא מחמת שינוי הביאו ואין מברכים עכ"ל, ובמ"ב ס"ק ג' הביא דהכריעו הפוסקים לדינא כדברי הרדב"ז, ובלשון הרדב"ז מבואר יותר דכתב שם מסתבר לי שאם יש להם מאותו היין שהיו שותים בתחילה ולא רצו להביאו והביאו זה המשונה ודאי משום שינוי יין הביאו אותו ומברך עליו הטוב והמטיב ואם לא היה להם יין מאותו הראשון והביא זה אעפ"י שהוא משונה לא מפני שינוי הביאו אלא מפני שלא היה להם אחר והם צריכים לשתות עכ"ד.

ויש לעיין מה הדין אם יש עדיין מהיין הראשון במרתף וכלה היין אשר לפניו על השולחן והביא יין אחר שלא במתכוין כדי שיהיה להם אותו היין השני כמו שמצוי שנגמר היין מביאים עוד יין ולא מקפידים אם אותו יין או יין אחר אולי בכה"ג ג"כ לא יברך הטוב והמטיב דזיל בתר טעמא שלא מחמת שינוי הביאו אלא מפני שלא היה להם ואם

קצת ממנו מברך הטוב והמטיב ואם שתה קודם הלכן ואח"כ הביאו לו אדום שיודע שמשובח ממנו מברך על האדום הטוב והמטיב.

ט) יש לו כמה יינות על השולחן ואינו יודע איזה משובח ורוצה לחוש לדעת הלבוש והעולת תמיד שאין מברכים בשניהם לפניו יש עצה לערב היין הלכן בתוך כוס קידוש דשוב אין צריך לברך על שום יין דנחשב הלכן המשובח בסתמא וכבר טעם טעמו.

י) יש אומרים דאין ברכת הטוב והמטיב אלא אם כן שתה מין ראשון ומין שני מכל אחד רביעית בבת אחת.

יא) יש דעות בהפוסקים דס"ל דכל שצריך לברך בפה"ג על יין השני שוב ליכא דין לברך הטוב והמטיב אבל לא קי"ל כן מכל מקום לכתחילה יש לחוש לזה, ועל כן בליל הסדר לא יקח יין אחר לכוס שני כדי שלא יצטרך לברך עליו הטוב והמטיב לחוש לדעות אלו אבל אם לא ערב לו יין הראשון יקח יין אחר לכוס שני ויברך עליו בפה"ג וגם הטוב והמטיב.

יב) כלה יין ראשון מן השולחן ומביאים יין אחר אם אין לו כלל מן הראשון ומביא השני מפני שאין לו מן הראשון אין מברך הטוב והמטיב ואם יש לו מן הראשון ומביא השני כדי שיטעמו גם מהשני מברך הטוב והמטיב.

יג) ברכת הטוב והמטיב מברכים על כל יין חדש שבא להם אפי"י יין שלישי ויין רביעי ויותר על כל יין מברך אבל אם היו כל היינות לפניו על השולחן ורוצה לברך הטוב והמטיב על כמה יינות יסירם מהשולחן בשעת ברכה ראשונה ואח"כ כששותה מברך על כל אחד ברכת הטוב והמטיב.

יד) ברכת הטוב והמטיב הוא חובה ולא רשות על כן באופן שאין ספק שצריך לברך יזהר לברך ברכה זו ובאופן שחייב מעיקר הדין לברך ורוצה לחוש לאיזה דעות שלא לברך יראה לעשות איזה טעדיקי שלא יתחייב בהטוב והמטיב.

שתי יינות התם מסתמא יש לו כבר טעם אחר אבל כשיודע דשויים בטעמם אין לברך, אבל אם אין טעמם שוה אבל שוים הם באיכותם בזה ודאי מברך הטוב והמטיב גם להפמ"ג.

דינים העולים

א) אין מברכים הטוב והמטיב אלא א"כ שותים לפחות שנים ביחד והם שותפים בהיין, ואשתו ובניו שצריך לפרנסם נחשבים שותפים, וכן אם העמיד היין על השולחן לשתות למי שירצה הוי כשותפות.

ב) אין מברכים הטוב והמטיב אלא א"כ שותים שניהם משתי היינות.

ג) מברכים על יין שני אפי"י אינו יודע אם הוא משובח מן הראשון כל שאינו יודע שהוא גרוע ממנו.

ד) אם יש לו ב' יינות ויודע על אחד מהם שהוא המשובח מברך עליו בפה"ג ושוב אינו מברך הטוב והמטיב ואף אם אינו לפניו אם הוא בביתו צריך להביאו ולברך על המשובח כדי שלא להרבות בכרכות.

ה) אם יש לו ב' יינות ואינו יודע איזה מהם משובח יותר אם הם לפניו על השולחן לדעת רוב הפוסקים והמ"ב מברך על אחד בפה"ג ועל השני הטוב והמטיב ולדעת הלבוש ועולת תמיד אינו מברך אלא בפה"ג.

ו) יש לו יין לפניו ובירך בפה"ג והביאו לפניו יין שני בין אם הוא משובח מן הראשון בין אם אינו יודע אם הוא משובח מן הראשון מברך על השני הטוב והמטיב לכ"ע.

ז) היה לפניו שתי יינות ועבר ובירך על הגרוע תחילה לדעת רוב הפוסקים והמ"ב מברך הטוב והמטיב על המשובח ששותה אח"כ, ולדעת הלבוש והעולת תמיד אינו מברך הטוב והמטיב.

ח) יש לו יין אדום ויין לבן אם אינו ידוע איזה מהם משובח יותר נחשב לבן משובח יותר בסתמא והאדום כגרוע ממנו על כן יקדים לשתות הלכן ולא יברך שוב הטוב והמטיב על האדום, ואם שתה קודם האדום ואח"כ הביא לו הלכן אף שהוא גרוע

סימן י"ג

בגדר מליחה להוציא דם

ויש לעיין בהא דמלח מוציא הדם מהבשר אם הוא משום מליח כרותח ועל ידי רתיחת הבשר מפליט הדם לחוץ, או אפשר דאינו משום מליח כרותח

חולין דף קי"ג ע"א אמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו אלא א"כ מולחו יפה ומדיחו יפה יפה.